

Doc. Mgr. Bohan Ulašin, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta, Katedra romanistiky
Gondova 2
814 99 Bratislava
bohdan.ulasin@uniba.sk

Posudok

na habilitačnú prácu Petra Stehlíka: *Problém delimitace některých slovtvorních postupů a prostředků ve španělštině*. Masarykova univerzita, Brno, 2016, 175 strán. ISBN 978-80-210-8339-4.

Predložená habilitačná monografia si kladie za cieľ delimitovať a klasifikovať slovtvorné procesy systematickej povahy (derivácia, kompozícia a parasyntéza) v španielskom jazyku, identifikovať prekryvy medzi nimi a objasnenie príčin týchto klasifikačných nejasností. A to na základe kritickej reflexie daných procesov v španielskej lingvistickej literatúre. Monografia je napísaná po česky, keďže autor by rád poskytol aktuálny a ucelený prehľad danej problematiky aj ostatným lingvistom zameraným na iné jazykové skupiny či jazykovedcom zaoberajúcim sa všeobecnou lingvistikou.

Autor sa najprv venuje sufixálnej derivácii a jej vymedzeniu voči flexii a kompozícii. Mapuje rôzne kritériá, na ktorých sa zakladá definícia sufixácie v relevantných dielach španielskej lingvistiky. Tieto kritériá, hoci nie všetky, len tie najrelevantnejšie (pozičné, sémantické a pod.) podrobujú analýze, hľadá ich slabé miesta a poukazuje na nedostatočné vymedzenie. Čitateľ si môže spraviť prehľadnú predstavu o tom, ako je dané vymedzenie reflektované a teoreticky uchopené v španielskej lingvistike v súčasnosti.

V rámci sufixov venuje samostatné podkapitoly práve hraničným javom. Najprv apreatívny sufixom a argumentom za a proti ich zaradeniu medzi neologizačné procesy (absencia rekategorizačnej, resp. transkategorizačnej funkcie, fakultatívnosť ich použitia, rekurzívnosť a i.), v rámci nich aj sufixu *-ísimo*. Oceňujem, že autor sa nevyhýba vlastnej a jednoznačnej definícii (zaradenie morfémy *-ísimo* medzi apreatívne prípony) a súhlasím s jeho vyargumentovanou pozíciou.

Španielske rodové koncovky a ich derivačná funkcia sú predmetom ďalšej podkapitoly. Pri deverbálnych substantívach je zaujímavé porovnať slovenčinu/češtinu, kde väčšinou nie je potrebné pridávať žiadny sufix (*vyrezať* - výrez, *vysekať* - výsek, *vysievať* - výsev...), ide teda o čistú desufixáciu, ktorou sa realizuje nové slovo. Naopak pri použití morfém *-o*, *-a* na vyjadrenie prechýľovania a určitých sémantických opozícií veľmi podnetne poukazuje na možnosť kontinua od flexie k derivácii. Hoci by sme mohli nazerať na jednotlivé použitia aj oddelene, vnímať ich synchronne ako samostatné použitia, ktoré vznikli polysémizáciou danej morfémy.

Posledná morféma, ktorá predstavuje kategorizačnú výzvu pre španielskych lingvistov je neurčitková koncovka *-ar*. Tu autor nezastáva jednoznačné stanovisko, hoci sa viac prikláňa k interpretácii *-ar* ako sufixu. Opäť, pri porovnaní so slovanskými jazykmi, môžu byť naši jazykovedci náchylnejší oddelovať v španielčine tematickú samohlásku *-a-* od koncovky *-r*, keďže máme v našich jazykoch viacero príkladov transkategorizačnej sufixácie, pri ktorých funkciu derivačného sufixu plní iný prvok ako derivačný formant: *chorlavý* - *chorlav-ie-t'*, *chudý* - *chud-nú-t'*.

Ďalšou nie celkom jednoznačne vymedzenou oblasťou je hranica medzi sufixáciou a kompozíciou. V prípade *-oide* by som autorovi monografie pri hľadaní príčiny zaradenia medzi sufixy v NGLÉ zobrat' do úvahy možno aj tú skutočnosť, že prvok *-oide* je etymologicky omnoho menej transparentný (aj pre lingvistov) a jeho lexikálny pôvod je takmer úplne potlačený, na rozdiel od *-forme*, pri ktorom je vedomie o pôvode v substantíve *forma* stále bežné.

Pri sufixe *-mente* autor správne poukazuje na to, že pri zaradení tohto elementu medzi sufixy treba striktno oddeliť synchronný pohľad od diachrónnej kompozičnej genézy.

Tretia kapitola sa venuje prefixálnej derivácii a jej vymedzeniu voči kompozícii. Najprv poukazuje na rozkolísanosť prefixálnej charakteristiky v španielskych prácach a potom analyzuje možné klasifikácie prefixov a rozdiely medzi prefixom a predložkou. To dokazuje na elemente *sin(-)*, pričom svoj argument stavia najmä na exocentrickejši takto utvorených výrazov.

Prefixy *anti-* a *pro-* autor využíva ako ďalší príklad toho, aké zložité je jednoznačne zadefinovať ambivalentný charakter daných jednotiek v diskretnej koncepcii jazykovedy a kladie otázku, do akej miery je absencia rekategorizácie konštitutívnu charakteristikou španielskych prefixov. Pri definícii *bien-* a *mal-* sa prihovára skôr za tradičné poňatie ako prefixov, na základe ich takmer výlučného endocentrického charakteru.

Na záver predponovej afixácie uvádza stále sa rozrastajúcu kategóriu adjektívnych prefixov (*macro-*, *micro-*, *mini-...*), ktoré predstavujú hraničnú kategóriu medzi prefixáciou a kompozíciou a tlačia na ďalšie redefinovanie charakteristiky predponového odvodzovania v súčasnom španielskom jazykovednom diskurze. Tieto elementy vytvárajú ďalší stupeň kontinuálnej škály na osi viazaných predpôn predložkového pôvodu a plnohodnotnej kompozície lexikálnych báz.

Vo štvrtej kapitole autor prináša detailný pohľad na vyrovnávanie sa španielskej jazykovedy s problematikými črtami infixácie a najmä interfixácie v španielskej slovotvorbe. Správne poukazuje na dôsledné odlišenie prípadov zret'azenia viacerých sufixov (v prípade, ak je údajná interfigovaná morféma zhodná s apreciatívnym sufixom) od neplnovýznamovej morfémy, ktorej funkciou je odstraňovať prípadné prekážky spájania bazálnej morfémy a afixu.

Piata kapitola je venovaná parasyntéze. Autor mapuje prijatie a zmeny náhľadu na tento postup tvorenia slov od jej definovania francúzskym lingvistom Darmesteterom. Toto je jedna z mála kapitol, kde nám nebolo celkom jasné, ku ktorej definícii a v akom rozsahu sa autor najviac prikláňa. Na okraj len dodám, že v slovenskej slovotvorbe sa parasyntetické slovesá, ako najfrekvencovanejší typ parasyntézy, najčastejšie interpretujú ako desubstantíva vzniknuté prefixáciou s transkategorizačnou sufixáciou (*od-vlákn-it'*, *za-vod-nit'...*).

V poslednej kapitole pred záverečným zhrnutím autor predstavuje veľmi podnetné sú úvahy o silných a slabých stránkach delenia kompozít na endocentrické a exocentrické, ako aj k hraničnému, afixovo-kompozičnému statusu neoklasickej kompozície.

Pri viacсловných pomenovaniach ako strešnom termíne vymedzuje kolokácie a idiomy s plne frazeologickým významom a porovnáva ich charakteristiky. Samostatnou podkapitolou by bolo vymedzenie kolokácií v komputačnej lingvistike ako označenia kombinácií slov s idiosynkratickými sémantickými a syntaktickými vlastnosťami, vyžadujúcimi si špeciálne zaobchádzanie pri počítačovom spracovaní jazyka. V súvislosti s delením a charakteristikou viacсловných pomenovaní by bolo možné ešte vyčleniť a zaradiť do schematickej škály aj tie menné výrazy, ktoré majú terminologickú platnosť, teda termínové kolokácie.

Celkovo možno povedať, že autor s mimoriadnou erudíciou a prehľadom v analyzovanej oblasti prináša ucelený obraz o rozmýšľaní o jednotlivých slovotvorných postupoch, najmä pri ich delimitácii a vzťahoch medzi nimi. Veľmi názorné sú zhrnutia, ktoré spolu s výslednými schémami sumarizujú každý slovotvorný postup, jeho prototypickú i periférnu oblasť ako aj susediace postupy aj so vzájomnými presahmi. Veľmi cenné je aj zrkadlo, ktoré nastavuje v priebehu celého textu normatívnej gramatiky NGLÉ (Nueva

Gramática de la Lengua Española. Morfología. Sintaxis I, 2009), ktorú vydala Španielska kráľovská akadémia (Real Academia Española). Možno konštatovať, že autor svoj cieľ, ktorý si definoval na začiatku práce, bez akýchkoľvek pochybností splnil.

Z á v e r

Habilitačnú prácu Mgr. Petra Stehlíka, PhD. považujem za hodnotný vklad do českej (a vzhľadom na bezproblémovú recepciu českojazyčných diel i slovenskej) hispanistiky a takisto ho vnímam ako referenčné dielo v kontexte jazykovedných prác s tematikou (reflexie) španielskej slovtvorby. S určitosťou **s p í ň a** všetky nároky kladené na tento typ prác, a preto **s ú h l a s í m** s tým, aby bola **o d p o r u č e n á** na ďalšie konanie.

V Trnave, dňa 20. 11. 2019

doc. Mgr. Bohdan Ulašín, PhD.